

نهادی سازی سازمان با بهره‌گیری از الگوی مدیریت جهادی

اسماعیل احمدی مقدم^۱

حامد فاضلی کبریا^۲

علیرضا زمانیان^۳

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۹/۶/۱۷

تاریخ دریافت: ۹۹/۴/۱۴

فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا / سال پنجم / شماره شانزدهم - تابستان ۱۳۹۹* ۲۰۷-۱۷۷

چکیده

مدیریت جهادی مقوله‌ای است همزاد انقلاب اسلامی که آثار آن در مراحل مختلفی از انقلاب اسلامی ظهور و بروز پیدا کرده‌است ولی مرزهای مفهومی آن در مجامع علمی تبیین نشده‌است و بین اندیشمندان دانشگاهی نیز به تعریف جامع و معینی دست نیافته‌است؛ بر این اساس، در این تحقیق سعی گردیده‌است که با بررسی مکاتب غربی مدیریت و نیز غور در دستورات دین اسلام در زمینه مملکت‌داری، تجارت و مسائل عمومی مدیریت، الگوی جدیدی از مدیریت که با نام "مدیریت جهادی" توسط مقام معظم رهبری معرفی گردیده‌است، تبیین گردد. هدف از پژوهش حاضر، شناسایی و بررسی شاخص‌های نهادی‌سازی سازمان با بهره‌گیری از الگوی مدیریت جهادی می‌باشد و بدین لحاظ، می‌توان گفت که پژوهش حاضر در شمار تحقیقات بنیادین است؛ در این پژوهش، به منظور گردآوری داده‌ها در زمینه مدیریت جهادی در سازمان‌ها، از روش پژوهش آمیخته استفاده شده‌است. جامعه آماری این پژوهش کیفی را خبرگان حوزه سیاستگذاران، مدیران، محققان و خبرگان فعال در زمینه مدیریت جهادی تشکیل می‌دهند و به منظور ایجاد الگوی پیشنهادی، از روش کیفی نظریه تحلیل محتوا استفاده شده‌است و نمونه‌گیری نیز با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند صورت گرفته‌است. در این پژوهش، پس از مصاحبه با ۱۰ نفر از خبرگان حوزه مدیریت جهادی در سازمان‌های دولتی، تصویری کامل از الگوها، مفاهیم، مقوله‌ها، ویژگی‌ها و ابعاد مربوط به الگوی پژوهش تبیین گردیده‌است. طبق نتایج پژوهش، تدوین خط‌مشی، شفافیت قوانین، ساختار مدیریت نامتمرکز، ظرفیت‌سازی، کنترل، حذف مقررات زائد، ارزش‌محوری، فرهنگ‌سازی، جو سازمانی، برابرسازی فرصت‌ها، نظام جبران خدمت، تسهیل HRMS، درونی سازی و تعهد

mogadam.esmail@gmail.com

fazeli2233@gmail.com

zamanian.ali@gmail.com

۱. دانشیار دانشگاه علوم انتظامی امین

۲. استادیار گروه مدیریت دولتی دانشگاه پیام نور (نویسنده مسئول)

۳. استادیار گروه مدیریت بازرگانی دانشگاه پیام نور

سازمانی به‌عنوان سازه‌های اصلی شاخص‌های نهادی‌سازی سازمان با الگوی جهادی شناخته شده‌است.

واژگان کلیدی: سازمان، نهاد، مدیریت، الگوی جهادی، مدیریت جهادی

مقدمه

تمدن نوین بشری با چالش‌ها و مشکلات متعددی روبه‌روست. برخلاف تمام پیشرفت‌های به‌دست‌آمده و کسب علوم و فناوری‌های نوین، بشر در اضطراب و نگرانی‌های جدیدی به سر می‌برد و همچنین، رشد سریع علوم و فناوری و تلاش مدیران برای افزایش اثربخشی و کارایی کارکنان و فعالیت‌ها سبب گردیده‌است تا نظریه‌ها و تعریف‌های جدیدی در حوزه مدیریت مطرح گردد. کشورهای توسعه‌یافته با استفاده از استعمار صنعتی سعی در کسب بازارهای کشورهای درحال توسعه و یا عقب‌مانده را دارند تا ضمن کسب درآمد بیشتر از آنها به‌عنوان آزمایشگاه توسعه علوم و محصولات خود استفاده کنند. لزوم برون‌رفت از این حالت، کسب قدرت رقابت متکی به داخل در این قبیل کشورها است تا بتوانند ضمن حفظ روند پیشرفت خود، بر غلبه کشورهای توسعه‌یافته و صنعتی نیز فائق آیند. در این بین، مشکلاتی مانند کمبود یا نبود منابع مورد نیاز از قبیل منابع مالی، فناوری، انسانی و ... مدیران را به سمت هدایت سازمان‌ها به شیوه‌های جدید و حتی فراتر از آن، تعریف‌های جدیدتر از سازمان و تشکیل ساختارهای جدید برای کسب بیشترین نتیجه سوق داده‌است. نزدیک به چهل سال پیش، در جمهوری اسلامی ایران، انقلابی به‌منظور مقابله با ظلم و ستم حکام وقت رخ داد که اولین نتیجه آن، کسب استقلال واقعی توسط مردم و در نتیجه، کوتاه شدن دست کشورهای استعمارگر از کشور بود؛ اکنون نیز به‌منظور پیشرفت علمی و فناوری کشور برای کسب توان رقابتی با سایر کشورها با توجه به محدودیت‌های تحمیلی نظام سلطه لازم است که یک سبک جدید مدیریتی طراحی و ارائه شود که با توجه به مبانی انقلاب اسلامی از قابلیت‌های لازم برخوردار باشد؛ از این رو، مقام معظم رهبری کلیدواژه "مدیریت جهادی" را مطرح نمودند تا با تبیین آن بتوان سبک مدیریت مزبور را در زمینه‌های مختلف تعریف و اجرایی نمود. از جمله وظایف اصلی مدیران، هدایت، کنترل، سازمان‌دهی و نظارت است. در بخش "سازمان‌دهی" می‌توان به تأمین منابع - اعم از مادی و انسانی - و نحوه به‌کارگیری از منابع اشاره کرد و در بخش "هدایت" می‌توان به راهبری مجموعه و سازمان به سمت اهداف تعیین‌شده برای

سازمان با کارایی و اثربخشی بالا اشاره نمود. به دلیل محدودیت منابع در دسترس و از آنجا که تحریم‌ها و محدودیت‌های اعمال‌شده در کشور، نیل به اهداف والای نظام را با سختی بیشتری همراه نموده و لزوم اجرای فعالیت‌های کشور در تمامی زمینه‌ها - اعم از اداری، تجاری، صنعتی و نظامی - را با مشکل و محدودیت مواجه نموده‌است و همچنین، به دلیل تأکید معظم رهبری بر استفاده از ابزار و تجهیزات و منابع با بالاترین عمر کاری، ضروری است که مدیریت منابع نیز فراتر از سبک‌های مدیریت تعریف‌شده در دنیا - اعم از قدیم یا جدید - مانند مدیریت نوآوری، مدیریت بهره‌وری و حتی شامل تمامی این علوم و نظریه‌ها باشد؛ سبک جدیدی که با نام "مدیریت جهادی" ارائه می‌گردد. بر این اساس، هدف از پژوهش حاضر، شناسایی و بررسی شاخص‌های نهادی‌سازی سازمان با بهره‌گیری از الگوی جهادی می‌باشد.

مبانی نظری پژوهش

جهاد

واژه جهاد از ریشه "جهد" به معنی کوشش، مبارزه و فعالیت است. جهاد یکی از فروع دین و از واجبات اسلامی است که ۱۰۸ بار در قرآن آمده است. جهاد - برعکس آنچه امروز توسط برخی از سیاست‌مداران مطرح می‌شود - تنها به معنی جنگ و خونریزی نیست بلکه در اصل، به معنی کوشش و مبارزه در عرصه‌های گوناگون است. در حقیقت، جهاد و اقتصاد دو ستون استوار و دو پایه پایدار برای کاخ حیات بشریت است (حیدری تفرشی، ۱۳۹۳). حضرت علی(ع) در خطبه جهاد می‌فرماید: «إِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ»؛ به این معنی که جهاد دری است از درهای بهشت که خداوند آن را به روی اولیای خاص خود گشوده است. جهاد جامه پرهیزگاری، زره استوار و سپر مطمئن خداست.

مراتب جهاد

مطابق روایتی از پیامبر اعظم(ص) جهاد دارای دو قسم است: جهاد اصغر و جهاد اکبر. جهاد اصغر به معنی قتال یا رویارویی با دشمن آشکار و مسلح در میدان نبرد است. جهاد اکبر نیز دو قسم است که به جهاد اوسط (مبارزه عقل و نفس و شهوات) و جهاد اکبر (مبارزه عقل و دل؛ عقل می‌خواهد بداند و دل می‌خواهد ببیند) تقسیم می‌شود و مرتبه اصلی جهاد اکبر نیز همین است. جهاد اوسط در درون است اما وسوسه‌های آن در بیرون است و اینجا انقطاع حاصل می‌شود. قرآن کریم در آیه ۵۲ سوره فرقان، جهاد کبیر را به این صورت تعریف نموده‌است: «فَلَا

تَطْعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا؛ از کافران اطاعت مکن و به وسیله قرآن با آنان مبارزه و جهاد بزرگی نما.» پس جهاد کبیر یعنی اطاعت نکردن از دشمن، از کافر و از خصمی که در میدان مبارزه قرار گرفته است (جوادی آملی، ۱۳۹۳: ۱۵۳).

مقام معظم رهبری در تبیین مفهوم "اطاعت نکردن" می فرماید: «اما مراد و منظور از اطاعت چیست؟ یعنی تبعیت، تبعیت نکن! تبعیت نکردن در کجا؟ در میدان‌های مختلف؛ تبعیت در میدان سیاست، در میدان اقتصاد، در میدان فرهنگ، در میدان هنر، در میدان‌های مختلف از دشمن تبعیت نکن! این شد جهاد کبیر. این جهاد کبیر ابعادی دارد: ۱. ارتباط با دنیا و فراموش نکردن هویت و شخصیت اصلی خود؛ (با شرط اخلاص و هوشمندی)؛ ۲. مقابله بانفوذ (می خواهند دل‌ها را تسخیر کنند، می خواهند ذهن‌ها را تغییر دهند)؛ ۳. تبیین و روشنگری؛ ۴. حفظ شعارهای انقلاب؛ ۵. کارسازی؛ ۶. تضرع، توجه، توسل و ارتباط دل‌ها با خدا پشتوانه هویت انقلابی ما (بیانات، ۱۳۹۵/۳/۳).

حضرت علی (ع) نیز در نامه ۵۳ نهج البلاغه خطاب به مالک اشتر، مدیریت اسلامی را با شاخص‌های زیر معرفی می‌کند:

جدول ۱. شاخص‌های مدیریت اسلامی در نهج البلاغه	
متن عربی نامه ۵۳	شاخص‌ها
أَمْرُهُ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَ إِثَارِ طَاعَتِهِ، وَ اتِّبَاعِ ...	تقوای الهی و خداترسی
وَ أَشْعُرِ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَّةِ وَ الْمَحَبَّةَ لَهُمْ وَ اللَّطْفَ	مهربانی به زیردستان و دوست داشتن آنها
وَ لَا تُسْرِعَنَّ إِلَيَّ بِأَدْرَةٍ وَجَدْتَ مِنْهَا مَنُذُوحَةً وَ لَا تَقُولَنَّ	پرهیز از خشم در هنگام عدم اطاعت از فرمانت
وَ أَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ وَ مِنْ خَاصَّةٍ أَهْلِكَ وَ مَنْ	انصاف و عدم ظلم به زیردستان (موجب خشم خدا)
وَ لِيَكُنْ أَيْعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَ أَشْنَاهُمْ عِنْدَكَ أَطْلُبُهُمْ	پرهیز از عیب‌جویان و تقدم عیب‌پوشی بر عیب‌جویی (تغافل)

گماردن وزیران حق‌گو (و گرچه تلخ) و نه چاپلوس	أُولَئِكَ أَجُفُّ عَلَيْكَ مُؤْنَةً وَ أَحْسَنُ لَكَ مُعُونَةً وَ أَحْنَى
شایسته‌سالاری (گماردن اهل تجربه، حیا و برخوردار از خانواده صالح)	وَ أَهْلَ الْبُيُوتِ الصَّالِحَةِ وَ السَّوَابِقِ الْحَسَنَةِ
تشکیلات سبک و چابک	وَ قَلِيلَةَ اسْتِثْقَالِ دُولِهِمْ وَ تَرَكَ اسْتِبْطَاءِ انْقِطَاعِ مَدْتِهِمْ
عدالت و پرهیز از تبعیض	وَ أَلْزَمَ الْحَقَّ مَنْ لَزِمَهُ مِنَ الْقَرِيبِ وَ الْبَعِيدِ وَ كُنْ
وفای به عهد و پیمان	فَلَا إِذْغَالَ وَ لَا مُدَالَسَةَ وَ لَا خِدَاعَ فِيهِ وَ لَا تَعَقُّدَ
سعادت تنها از راه پیروی از خدا	الَّتِي لَا يَسْعَدُ أَحَدًا إِلَّا بِاتِّبَاعِهَا، وَ لَا يَشْقَى إِلَّا مَعَ جُحُودِهَا
عفو و بخشش هنگام خطا و لغزش	فِي الْعَمْدِ وَ الْخَطَايَا فَأَعْطِهِمْ مِنْ عَفْوِكَ وَ صَفْحِكَ مِثْلَ
پرهیز از غرور و نخوت	وَ إِذَا أُخِذَتْ لَكَ مَا أَنْتَ فِيهِ مِنْ سُلْطَانِكَ أَبْتَهَهُ أَوْ
تقدم مردم بر نزدیکان	وَ لِيَكُنْ أَحَبَّ الْأُمُورِ إِلَيْكَ أَوْسَطُهَا فِي الْحَقِّ وَ أَعْمَهَا
پرهیز از مشاوران بخیل، بزدل و حریص	وَ لَا تَدْخُلِي فِي مَشُورَتِكَ بَخِيلًا يَعْذِلُ بِكَ عَنِ الْفَضْلِ
حسن ظن نسبت به رعیت	فَإِنَّ حُسْنَ الظَّنِّ يَقْطَعُ عَنْكَ نَصَبًا طَوِيلًا وَ إِنَّ أَحَقَّ مَنْ
معاشرت با عالمان و حکیمان	وَ أَكْثَرَ مَدَارَسَةَ الْعُلَمَاءِ وَ مَنَافَسَةَ الْحُكَمَاءِ فِي
توجه به ناتوانان	ثُمَّ اللَّهُ اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَى مِنَ الدِّينِ لَا حِيلَةَ لَهُمْ مِنْ

فَلَا يَشْغَلَنَّكَ عَنْهُمْ بَطْرٌ فَإِنَّكَ لَا تُعْذَرُ بِتَضْيِيعِكَ الْتَأْفَهُ	عدم غفلت از کارهای کوچک به بهانه کارهای بزرگ
ثُمَّ تَفْقَدُ أَعْمَالَهُمْ وَ إِيْعَابِ الْعُيُونِ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقِ وَ	نظارت

مدیریت جهادی در کلام مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری در سالگرد رحلت امام خمینی در سال ۱۳۹۵ در سخنرانی خود، ویژگی‌هایی را در تعریف مدیریت جهادی تبیین و ابلاغ فرمودند که مهم‌ترین شاخص‌های آن در جدول شماره ۲ بیان گردیده‌است:

جدول ۲. مدیریت جهادی در کلام مقام معظم رهبری	
کار برای خدا و خالصانه (تقوا و توکل)	جدیت و خستگی‌ناپذیری و شوق به کار
گام‌های بلند و خطرپذیری	عبور از موانع و چالش‌ها
شتاب همراه با تدبیر	بصیرت و عدم غفلت از وجود دشمن
عدم فراموشی آرمان و جهت	آرمان‌گرایی واقع‌نگری (آینده‌نگری)
علم و دانش‌محوری	مردم‌باوری
فسادستیزی و ساده‌زیستی و استفاده صحیح از بیت‌المال	شایسته‌سالاری
تکیه بر برنامه‌ریزی و نظم	تشخیص و تمرکز بر اولویت‌ها و بهره‌وری بیشتر منابع
ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی و گروهی	بن‌بست شکنی و راه میان‌بر

در دیدگاه مقام معظم رهبری، "مدیریت جهادی" از بعد و منظر دیگری نیز تعریف و تبیین شده‌است که از آن به "انقلابی‌گری" یاد شده‌است و این شاخص‌ها پس از بررسی فرمایشات معظم‌له در سخنرانی‌ها و دیدارهای ایشان، در جدول شماره ۳ دسته‌بندی گردیده است.

جدول ۳. شاخص‌های انقلابی‌گری از نگاه مقام معظم رهبری (نگاه دیگری به مدیریت جهادی و بحث ارزش‌ها)	
۱- پای‌بندی به مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب اسلامی	
۲- همت بلند برای پیشرفت و رسیدن به آرمان‌ها	
سیاسی فرهنگی اقتصادی	۳- پای‌بندی به استقلال
الف) توطئه توهم نیست و دشمن واقعی است ب) پرهیز از عمل تاکتیکی در برابر دشمن ج) عدم تبعیت از دشمن (جهاد کبیر)	۴- حساسیت در مقابل دشمن
الف) تکلیف‌گرایی و عدم تکیه بر محاسبه صرفاً عقلانی ب) جدا نکردن دین از حوزه‌های اجتماعی و سیاسی	۵- تقوای دینی و سیاسی

الگوی نهادی‌سازی سازمان بر مبنای مدیریت جهادی

در الگوی نهادی‌سازی ابتدا باید رویکرد را تغییر داد؛ یعنی جهت حرکت اصلاح گردد و در ادامه، با تغییر ارزش‌ها و نگرش‌های درون‌سازمانی و نگاه سازمان و افراد و محیط بیرون به سازمان می‌توان انگیزش را ایجاد و چشم‌انداز مشترک را در بین کارکنان به وجود آورد؛ بدین معنی که کارکنان از تفرقه دوری گزینند و از یک هدف ایدئولوژیک مشترک برخوردار گردند. استقرار سامانه پایش محیطی برای مطالعه و ارزیابی محیط درونی و بیرونی موردنیاز است؛ در غیر این صورت، روندها و فرصت‌ها را نمی‌توان تشخیص داد و در نتیجه، جهت‌گیری درستی نیز به دست نخواهد آمد. این ارزیابی با ارزیابی عملکرد متفاوت است و ردیف اول در سطح رسالت و چشم‌انداز و همان پایه‌های الگوی اشاره‌شده است. نتیجه این اقدامات، تغییر فرهنگ سازمانی به سمت تعالی است و هدف از مدیریت جهادی نیز حرکت فرد و سازمان به سمت تعالی است.

در ادامه، با تغییر فرهنگ سازمانی، وضعیت مصرف منابع نیز به سمت مدیریت تولید و تولید بهره‌ور پیش می‌رود. در این زمان می‌توان سامانه شایسته‌سالاری را فعال نمود و فرآیند انتخاب مدیران مبتنی بر خروجی این سامانه را مورد بهره‌برداری قرارداد. در پایان، با ارزیابی محیطی - اعم از درون‌سازمانی و برون‌سازمانی - اصلاحات لازم در بخش‌های مختلف انجام خواهد شد.

پیشینه پژوهش

محسن منطقی (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان "گامی در مدیریت جهادی" بیان می‌دارد که مدیریت جهادی سیستمی با سه مؤلفه اساسی است که ابتدا با تعیین رسالت و فلسفه وجودی سازمان و سپس ساختار تحقق اهداف شکل می‌گیرد و درنهایت، نظام ارزش‌ها که مؤلفه‌های آن، چارچوب رفتاری و فرهنگی مدیران است، پدید می‌آید و مؤلفه‌های این نظام می‌تواند رفتار مدیران جهادی را شکل دهد.

محمد مبینی (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان "طراحی الگوی اسلامی ایرانی مدیریت جهادی در راستای عینیت‌بخشی ام‌القرای جهان اسلام" به این نتیجه رسیده‌است که برای عینیت‌بخشی به نظریه ام‌القرای جهان اسلام با استفاده از سبک مدیریت جهادی، وجود دو عامل اساسی "انقلاب اسلامی" و "رهبری سلطه‌ستیز و عدالت‌خواه" ضروری است. الگو مبنای نظری لازم برای تحقق ام‌القرا را فراهم می‌سازد.

علی اکبر احمدیان (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان "مدل‌سازی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از بیانات مقام معظم رهبری" مدلی از شکل‌گیری عملی مدیریت جهادی را بر اساس مدل چرخه‌ای شامل سه مرحله کلی بعثت، جهاد و راه‌یابی ارائه نموده‌است.

غلام‌حسین حیدری تفرشی (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان "مدیریت جهادی" تلاش نموده‌است تا پس از مرور ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت جهادی، مغایرت مدیریت جهادی با شیوه تکنوکراتی مولود فرهنگ سرمایه‌داری، رنگ اخلاق در فرهنگ مدیریت جهادی، و ویژگی‌های موردنیاز مدیریت جهادی، به بررسی ویژگی‌های مدیریت جهادی در فرهنگ امام خمینی (ره) بپردازد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر جزو تحقیقات بنیادین به شمار می‌رود و در آن، به‌منظور گردآوری داده‌ها در

راستای مدیریت جهادی در سازمان‌ها از روش آمیخته^۱ استفاده شده‌است. در مرحله اول، برای ساخت الگو، روش کیفی نظریه تحلیل محتوا با رویکرد کوربین و استروس با روش تحلیل مقایسه مستمر داده‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌است. همچنین، جهت‌گیری پژوهش حاضر، فلسفی تفسیری و مبتنی بر نظریه ساختارگرایی اجتماعی است. تحت این جهت‌گیری، اعتقاد بر این است که واقعیت به شکل عینی وجود ندارد بلکه به صورت اجتماعی ساخته می‌شود. جامعه آماری در مرحله کیفی از خبرگان حوزه سیاست‌گذاری، مدیران، محققان و خبرگان فعال در زمینه مدیریت جهادی تشکیل می‌شود و به منظور انجام نمونه‌گیری، از روش‌های نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند استفاده شده‌است؛ به این معنی که افرادی به‌عنوان نمونه آماری انتخاب می‌شوند که در حوزه موضوع پژوهش از اشراف کافی برخوردارند و نمونه‌گیری تا حدی ادامه می‌یابد که پژوهشگر به اشباع نظری برسد. بر این اساس، درخصوص تحقیق حاضر، با ۱۰ نفر از خبرگان حوزه مدیریت جهادی در سازمان‌های دولتی مصاحبه انجام گرفت و تصویری از تمام الگوها، مفاهیم، مقوله‌ها، ویژگی‌ها و ابعاد مربوط به الگوی نهایی روشن گردید. ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کیفی، بر اساس روش ارزیابی انتقادی و بررسی مقالات و تحقیقات مشابه و نیز منابع دینی و اسلامی صورت پذیرفته‌است که با استفاده از امتیازبندی مولفه‌ها و مشخص نمودن خطبه‌های مرتبط از طریق پیش‌نویس امتیازی طراحی شده و روش تحلیل محتوا انجام پذیرفت و طبق هماهنگی‌های قبلی، پیش‌نویس‌های امتیازی طراحی شده، در اختیار اعضای پانل (خبرگان) قرار داده شد. با توجه به ماهیت مسئله و جامعه آماری و روش نمونه‌گیری به کار رفته در آن، از روش نظریه زمینه‌ای (شامل مصاحبه نیمه ساختاریافته یا نیمه‌باز از متخصصان) و نیز مطالعه کتب و پایگاه اطلاعاتی برای گردآوری اطلاعات استفاده شد. این روش شامل مجموعه‌ای از سوالات نیمه‌باز برای طرح در جریان مصاحبه می‌باشد که نیمه‌باز بودن آنها باعث می‌شود که خطوط اصلی مصاحبه و هدف از انجام آن حفظ شود و همچنین، فرصت‌هایی برای مصاحبه‌کنندگان و شرکت‌کنندگان در پژوهش فراهم می‌شود تا در مورد جزئیات پرسش‌ها و سوالات به بحث بپردازند. میانگین مدت زمان لازم برای اجرای هر مصاحبه، بین ۳۰ تا ۴۰ دقیقه در نظر گرفته‌شد و برای اطمینان از روایی، از نوشتن متن‌های بلند تفصیلی استفاده شد. برای حفظ پایایی ابزار، می‌توان از دو روش استفاده نمود: در روش اول، برای دقت و اطمینان بیشتر، موارد ارائه‌شده توسط خبرگان ضبط می‌شوند و در روش دوم،

1. Mixed Method

برای تشویق عضو خبره به ارائه اطلاعات بیشتر موردنیاز برای شفاف‌سازی، از روش پرسش و تشویق استفاده می‌شود. به منظور تأیید روایی پرسش‌نامه‌های محقق‌ساخته، از روش روایی محتوای CVR استفاده گردید و بر این اساس، از ۱۰ نفر از اعضای خبره خواسته شد تا امتیاز لازم برای هر مولفه را در نظر بگیرند. بر اساس نتیجه به‌دست‌آمده، با توجه به اینکه مقدار CVR مقیاس بزرگ‌تری از ۰/۴۹ است، اعتبار محتوایی مولفه‌های تحقیق تأیید گردید. به منظور تعیین پایایی پرسش‌نامه‌ها، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۸۹۱ محاسبه شد و نشان داد که پایایی تحقیق بالاتر از ۰/۷ می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

با توجه به تأکید استراوس و کوربین بر فرآیند کدگذاری، در این تحقیق، فرآیند کدگذاری به‌صورت پویا انجام می‌شود. همچنین، به منظور طراحی الگو، به شکلی مداوم در طی فرآیند تحلیل داده‌ها بین کدگذاری‌ها حرکت کردیم. در ابتدای کدگذاری، تلاش بر این است که مقوله‌ها از طریق کدگذاری مشخص گردد و در مرحله بعد، مقوله‌های دریافتی به‌همدیگر ارتباط داده می‌شوند و پس از این ارتباط، مقوله‌های کلی و مقوله‌های فرعی و ارتباط بین این مقوله‌ها با هم ترکیب می‌شوند تا الگوی نظری تحقیق حاصل شود. در این مرحله، داده‌ها تحلیل، نامگذاری و طبقه‌بندی می‌شوند. برای طبقه‌بندی دقیق مفاهیم در بین مقوله‌ها باید هر مفهوم، بعد از تفکیک برچسب بخورد و داده‌های خام مفهوم‌سازی شوند. در این مرحله، از روش کدگذاری باز و محتوایی (محوری) استفاده شده است. بیش از ۱۵۸۰ کد باز از منابع تأیید شده در گام‌های قبلی مطابق جدول ۴ استخراج شد. اطلاعات این جدول شامل شرح اصلی کد باز، کد محتوایی و شماره و منبع هر کد است.

جدول ۴. جدول کدهای استخراجی از نهج‌البلاغه

کد محتوایی	کد باز	شرح اصلی کد باز	کد
ایمان	ایمان به خدا و پیامبر خدا	همانا بهترین چیز که نزدیکی خواهان به خدای سبحان بدان توسل می‌جویند، ایمان به خدا و پیامبر خداست.	C1-001
اطاعت از فرمان الهی	عبادت واجبات	هیچ عبادتی چون واجب‌ها را ادا ساختن نیست.	C2-001
تفکر	پند و ارز اعتقاد به آخرت بخشش	خدا بیامرزد مردی را که بیندیشد و پند گیرد، پند گیرد و پذیرد؛ که گویی به اندک زمان آنچه از دنیا بود، نمانده است و آنچه از آخرت است، پاینده است و هر عمر شمرده به سرآید و هرچه چشم‌داشتنی است، درآید و هرچه درآمدنی است، نزدیک است و به‌زودی رخت گشاید. <i>گناه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی</i>	C3-001
تمسک به قرآن	محبوب‌ترین بنده نزد خدا ایمان به کتاب قرآن	محبوب‌ترین بنده نزد خدا بنده‌ای است که خود را در اختیار کتاب خدا نهاده و آن را راهبر و پیشوای خود قرار داده‌است؛ هر جا که گوید، بار گشاید و هر جا که فرمان دهد، فرود آید.	C4-001

تأسی به پیامبر ^۲	اقتدا به سیرت پیامبر سنت پیامبر راهنماترین سنت	و به سیرت پیامبرتان اقتدا کنید که برترین سیرت است و به سنت او بگروید که راهنماترین سنت است. ^۱	C5-001
تعقل ^۴	مقایسه راه خرد و گمراهی	از خرد تو را این باید که راه گمراهی‌ات را از راه رستگاریت نماید. ^۳	C6-001
حکمت ^۶	فواید حکمت	حکمت است که حیاتِ دلِ مرده است و داروی جانِ افسرده؛ چشم کور را بینایی است و گوش کر را موجب شنوایی. سیراب‌کننده تشنه حقیقت است و در آن همه بی‌نیازی و سلامت. ^۵	C7-001
ساختن نفس (تهذیب نفس) ^۸	حساب نفس	آن کس که حساب نفس خود کرد، سود برد و آن که از آن غافل ماند، زیان دید. ^۷	C8-001

۱- خطبه ۱۱۰: وَ اقْتَدُوا بِهَدْيِ نَبِيِّكُمْ فَإِنَّهُ أَفْضَلُ الْهَدْيِ وَ اسْتَنْتُوا بِسُنَّتِهِ فَإِنَّهَا أَهْدَى السُّنَنِ.

۲- خطبه ۱۱۰ و ۱۶۰

۳- کلمات قصار، ۴۲۱: كَفَاكَ مِنْ عَفْلِكَ، مَا اءَوْضَحَ لَكَ سُبُلَ غَيْكَ مِنْ رُشْدِكَ.

۴- خطبه ۲۷، ۹۷، ۱۰۹، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۸۲، ۲۲۰، ۲۳۹ و نامہ ۳، ۳۱، ۷۸؛ کلمات قصار ۶، ۳۸، ۴۰، ۴۱، ۵۴، ۷۱، ۹۸، ۱۱۳، ۱۱۹، ۱۴۲، ۲۱۱، ۲۱۹، ۲۳۵، ۲۸۱، ۳۹۰، ۴۰۷ و ۴۲۱

۵- خطبه ۱۳۳: الْحِكْمَةُ الَّتِي هِيَ حَيَاةٌ لِلْقَلْبِ الْمَيِّتِ وَ بَصَرٌ لِلْعَيْنِ الْعَمِيَاءِ وَ سَمْعٌ لِلْأُذُنِ الصَّمَاءِ وَ رِيٌّ لِلظُّلْمَانِ وَ فِيهَا الْغِنَى كُلُّهُ وَ السَّلَامَةُ.

۶- خطبه ۹۵، ۱۰۸، ۱۳۳ و ۲۳۸؛ نامہ ۳۱؛ کلمات قصار ۳۱، ۷۹، ۸۰، ۹۱ و ۲۶۵

۷- همان، قصار ۲۰۸: مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ رَجَحَ، وَ مَنْ عَفَلَ عَنْهَا خَسِرَ.

۸- خطبه ۱۶، ۸۶، ۹۰، ۱۵۷، ۱۷۶، ۱۸۳، ۱۹۲ و ۲۳۷؛ نامہ ۴۵ و ۶۵؛ کلمات قصار ۲۰۸، ۳۵۹، ۴۴۹ و ۴۵۶

هدایت ^۲	بینایی و شنوایی به راه حقیقت	شما را نمایانند؛ اگر می‌دیدید و راه نمودند؛ اگر می‌یافتید و شنواندند؛ اگر می‌شنیدید. ^۱	C9-001
ذکر ^۴	تفکر و تعقل در باب آخرت	آن که یاد مرگ بسیار کند، از دنیا به اندک خشنود شود. ^۳	C10-001
پرهیز از افراط ^۶	میان‌روی پرهیز از زیاده‌روی زیادت	میان‌رو باش و از زیاده‌روی دست بردار و امروز، فردا را به خاطر آر و از مال، نگاه‌دار؛ چندان که تو را کارساز است و زیادت را پیشاپیش فرست برای روزی که تو را بدان نیاز است. ^۵	C11-001
دوری از جهل ^۸	توجه به عقل	بیم موسی نه بر جان بود که بر مردم نادان بود؛ مبدا گمراهان به حیلت چیره شوند و بر آنان امیر. ^۷	C12-001

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

- ۱- کلمات قصار، ۱۵۷: قَدْ بَصَّرْتُمْ إِنْ أَبْصَرْتُمْ وَ قَدْ هَدَيْتُمْ إِنْ اهْتَدَيْتُمْ وَ اسْمِعْتُمْ إِنْ اسْتَمِعْتُمْ.
- ۲- خطبه ۱۷، ۲۸، ۳۸، ۷۰، ۸۷، ۹۳، ۹۷، ۱۱۰، ۱۳۸، ۱۴۴، ۱۴۷، ۱۵۷، ۱۷۶، ۱۸۱، ۱۹۳، ۱۹۸، ۲۰۱، ۲۱۴ و ۲۲۲؛ نامه ۳۱ و ۷۰
- ۳- کلمات قصار ۳۴۹: مَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ رَضِيَ مِنَ الدُّنْيَا بِالتَّيسِيرِ.
- ۴- خطبه ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۸۳، ۱۸۸، ۱۹۳، ۱۹۹ و ۲۲۲؛ نامه ۳۱، ۴۵ و ۶۹
- ۵- نامه ۲۱: فَذَعِ الْإِشْرَافَ مُقْتَصِدًا، وَأَذْكُرْ فِي الْيَوْمِ غَدًا، وَأَمْسِكْ مِنَ الْمَالِ بِقَدْرِ ضُرُورَتِكَ، وَقَدِّمِ الْفَضْلَ لِيَوْمِ حَاجَتِكَ.
- ۶- نامه ۲۱؛ کلمات قصار ۲۸۳
- ۷- خطبه ۴: لَمْ يُوجِسْ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ خَيْفَةً عَلَى نَفْسِهِ، بَلْ أَشْفَقَ مِنْ غَلْبَةِ الْجُهَالِ وَ دَوْلِ الضَّلَالِ!
- ۸- خطبه ۴، ۱۷ و ۲۰۶؛ کلمات قصار ۱۵۴، ۲۳۵، ۴۷۸

<p>پرهیز از بدعت^۲</p>	<p>محرمات حلال‌شناسی</p>	<p>و بندگان خدا! بدانید که مؤمن این سال چیزی را حلال می‌شمارد که سال نخست حلال دانسته‌است و این سال آن را حرام می‌داند که سال نخست حرام شمرده‌است و بدعتی را که مردم پدید آوردند، چیزی را که بر شما حرام است، حلال نمی‌کند.^۱</p>	<p>C13-001</p>
<p>انفاق و احسان^۴</p>	<p>توسل صدقه دادن</p>	<p>همانا بهترین چیز که مقربان به خدای سبحان بدان توسل می‌جویند، صدقه دادن نهانی است که گناه را پاک کند و بر جا نگذارد و صدقه دادن آشکارا که مرگ بد را باز دارد.^۳</p>	<p>C14-001</p>
<p>ادب^۶</p>	<p>ادب و متانت</p>	<p>و هیچ میراثی همچون ادب نیست.^۵</p>	<p>C15-001</p>

- ۱- خطبه ۱۷۶: وَأَعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَسْتَحِلُّونَ النَّعَامَ مَا اسْتَحَلَّ عَاماً أَوَّلًا، وَيُحَرِّمُونَ النَّعَامَ مَا حَرَّمَ عَاماً أَوَّلًا؛ وَ أَنَّ مَا أَخَذَتِ النَّاسُ لَا يَجِلُّ لَكُمْ شَيْئاً مِمَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ، وَ لَكِنَّ الْحَلَالَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ، وَالْحَرَامَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ.
- ۲- خطبه ۵۰، ۸۷، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۷۶
- ۳- خطبه ۱۱۰: إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى ... صَدَقَهُ السِّرُّ فَإِنَّهَا تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ؛ وَ صَدَقَهُ الْعَلَانِيَةُ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مَبْتَأَةَ السُّوءِ.
- ۴- خطبه ۱۱۰ و ۱۴۲؛ نامه ۳۱؛ کلمات قصار ۶۷، ۱۵۸، ۲۱۶، ۲۳۱، ۲۳۲ و ۲۶۴
- ۵- کلمات قصار ۱۱۳: وَلَا مِيرَاثَ كَلَاءَ دَبِّ.
- ۶- کلمات قصار ۵ و ۱۱۳

امانت‌داری ^۲	صداقت و امانت‌داری پرهیز از خیانت	و همانا من به خدا سوگند می‌خورم؛ سوگندی راست؛ که اگر مرا خبر رسد که تو در فیء مسلمانان اندک یا بسیار خیانت کرده‌ای، چنان بر تو سخت گیرم که اندک مال مانی و درمانده به هزینة عیال و خوار و پریشان‌حال. ^۱	C16-001
حسن‌ظن ^۴	ترس از خدا	و اگر توانستید که هم از خدا سخت بترسید و هم بدو گمان نیکو برید، این دو را با هم فراهم آورید که بنده گمان نیک به پروردگار خود بدان اندازه برد که از او بترسد و نیکو گمان‌ترین مردمان به خدا کسی است که ترس وی از خدا بیشتر باشد. ^۳	C17-001
حلم ^۶	بردباری	نخستین عوض بردبار از بردباری خود آن بود که مردم در برابر نادان یار او بودند. ^۵	C18-001

۱- نامه ۲۰: وَإِنِّي أَسْمُ بِاللَّهِ قَسَمًا صَادِقًا، لِيُنْ بَلَّغَنِي أَنَّكَ حُنْتُ مِنْ فِيءِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئًا صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا لِأَشَدَّنَّ عَلَيْكَ شِدَّةً تَدْعُكَ قَلِيلَ الْوَفْرِ، ثَقِيلَ الظَّهْرِ، ضَعِيلَ الْأَمْرِ، وَالسَّلَامُ.

۲- خطبه ۲۳؛ نامه ۵ و ۲۰

۳- نامه ۲۷: وَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ يَشْتَدَّ خَوْفُكُمْ مِنَ اللَّهِ، وَأَنْ يَخْسَنَ ظَنُّكُمْ بِهِ، فَاجْمَعُوا بَيْنَهُمَا، فَإِنَّ الْعَبْدَ إِنَّمَا يَكُونُ حَسَنُ ظَنِّهِ بِرَبِّهِ عَلَى قَدْرِ خَوْفِهِ مِنْ رَبِّهِ، وَإِنَّ أَحْسَنَ النَّاسِ ظَنًّا بِاللَّهِ أَشَدَّهُمْ خَوْفًا لِلَّهِ.

۴- خطبه ۱۶۰؛ نامه ۲۷ و ۵۳

۵- قصار ۲۰۶: أَوَّلُ عَوَظِ الْخَلِيمِ مِنْ جَلْمِهِ أَنَّ النَّاسَ أَنْصَارُهُ عَلَى الْجَاهِلِ.

۶- خطبه ۱۹۳؛ کلمات قصار ۹۴، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۴، ۴۱۸، ۴۲۴ و ۴۹۶

حیا ^۲	حیا	هر کس که پوشش شرم گزیند، کس عیب او نبیند. ^۱	C19-001
رضا ^۴	رضا	رضا نیکو همنشین و یار است. ^۳	C20-001
زهده ^۶	پارسایی شکرگذاری حجت‌های آشکار و پنهان	ای مردم! همانا پارسایی دامن آرزو در چیدن است و شکر نعمت حاضر گفتن و از ناروا پارسایی ورزیدن و اگر از عهده این کار بر نیایید، چند که ممکن است، خود را از حرام واپایید و شکر نعمت موجود فراموش ننمایید؛ که راه عذر بر شما بسته است با حجت‌های روشن و پدیدار و کتاب‌های آسمانی و دلیل‌های آشکار. ^۵	C21-001
صبر ^۸	شکیبایی و طاعت	و کامل شدن نعمت خدا را خواهان باشید با شکیبایی بر طاعت او. ^۷	C22-001

۱- کلمات قصار ۲۲۳: مَنْ كَسَاهُ الْحَيَاءُ ثَوْبَهُ لَمْ يَرَ النَّاسُ عَيْبَهُ.

۲- کلمات قصار ۲۱ و ۲۲۳

۳- کلمات قصار ۴: وَنِعْمَ الْقَرِينُ الرَّضَى.

۴- کلمات قصار ۴ و ۱۵۴

۵- خطبه ۸۱: أَيُّهَا النَّاسُ، الرَّهَادَةُ قَصْرُ الْأَمَلِ، وَالشُّكْرُ عِنْدَ [عَنِ] النِّعَمِ، وَالتَّوَرُّعُ عِنْدَ الْمَحَارِمِ، فَإِنْ عَزَبَ ذَلِكَ عَنْكُمْ فَلَا تَغْلِبِ الْحَرَامَ صَبْرَكُمْ، وَلَا تَنْسُوا عِنْدَ النِّعَمِ شُكْرَكُمْ، فَقَدْ أَعَذَّرَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ بِحُجَجٍ مُسْتَفْرَظَةٍ ظَاهِرَةٍ، وَكُتِبَ بَارِزَةُ الْعُدْرِ وَاضِحَةً.

۶- خطبه ۸۱، ۸۳، ۱۰۳، ۱۱۳، ۱۹۳، ۲۰۹ و ۲۳۰؛ نامه ۲۷ و ۳۱؛ کلمات قصار ۴، ۲۸، ۳۱، ۱۰۴، ۱۱۳، ۳۹۱، ۴۳۹

۷- خطبه ۱۷۳: وَاسْتَبْتُمُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ.

۸- خطبه ۲۶، ۷۶، ۱۷۳، ۱۷۶، ۱۸۸، ۱۹۲، ۱۹۳ و ۲۰۵؛ نامه ۳۱ و ۵۳؛ کلمات قصار ۴، ۳۱، ۵۵، ۱۱۳، ۱۴۴، ۱۵۳، ۱۸۹، ۲۱۳،

۲۹۱، ۴۱۳ و ۴۱۴

انسجام‌گرایی	توجه به درخواست‌های کارکنان	مدیران به شکایت‌های کارکنان گوش داده و سعی در رفع نارضایتی آنها داشته باشند.	C23-001
درک و انتظارات	توجه به پیشنهادهای کارکنان	از ایده‌ها و پیشنهادهای کارکنان به درستی استقبال شود.	C24-001
صله رحم ^۲	پیوند با خویشان	خدا پیوند با خویشاوندان را به خاطر رشد و فراوان شدن شمار آنان واجب کرد. ^۱	C25-001
سکوت به جا ^۴	متانت	و جبران آنچه به نگفتن به دست نیاورده‌ای آسان‌تر بود تا تدارک آنچه به گفتن از دست داده‌ای. ^۳	C26-001
علم ^۶	دانش و دانایی آموختن	دنیا به چهار چیز برپاست: دانایی که دانش خود را به کار برد، نادانی که از آموختن سرباز نزند ... پس اگر دانشمند دانش خود را تباه سازد، نادان به آموختن نپردازد. ^۵	C27-001

۱- کلمات قصار، ۲۵۲: فَرَضَ اللَّهُ ... وَ صِلَةَ الرَّجِمِ مَنَّمَاةً لِلْعَدَدِ.

۲- خطبه ۱۱۰؛ کلمات قصار ۲۵۲

۳- نامه ۳۱: وَتَلَا فَيْكَ مَا فَرَطَ مِنْ صَمْتِكَ أَيْسُرُ مِنْ إِذْرَاكِكَ مَا فَاتَ مِنْ مَنَاطِقِكَ.

۴- نامه ۳۱؛ کلمات قصار ۲۸۹ و ۴۷۱

۵- کلمات قصار، ۳۷۲: قَوَامُ الدِّينِ وَ الدُّنْيَا بِأَرْبَعَةٍ: عَالِمٍ مُسْتَعْمِلٍ عِلْمَهُ، وَ جَاهِلٍ لَا يَسْتَنْكِفُ أَنْ يَتَعَلَّمَ، ... فَإِذَا ضَيَّعَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اسْتَنْكَفَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ.

۶- خطبه ۳، ۱۷، ۲۹، ۳۵، ۸۷، ۹۱، ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۲۵، ۱۴۷، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۹۲، ۱۹۳ و ۲۲۰؛ نامه ۲۷، ۳۱ و ۵۲؛ کلمات قصار ۹۲، ۹۴، ۱۰۷، ۱۴۷، ۲۰۵، ۲۷۴، ۲۸۴، ۲۸۸، ۳۳۸، ۳۶۶، ۳۷۲، ۴۴۷، ۴۵۷ و ۴۷۸

عفت ^۲	جهاد در راه خدا پارسایی	مزد جهادگر کشته شده در راه خدا، بیشتر نیست از مرد پارسایی که معصیت کردن تواند لیکن پارسا ماند. و چنان است که گویی پارسا فرشته‌ای است از فرشته‌ها. ^۱	C28-001
عفو و گذشت ^۴	بخشش	سزاوارترین مردم به بخشودن، توانا تر نشان است به کیفر نمودن. ^۳	C29-001
عمل (تلاش) ^۶	علم همراه با عمل	علم را با عمل همراه باید ساخت و آن کس که آموخت به کار بیدش پرداخت و علم عمل را خواند؛ اگر پاسخ داد و گرنه روی از او بگرداند. ^۵	C30-001
وفای به عهد ^۸	عهد با خدا	وفا با بی‌وفایان، بی‌وفایی است با خدا و بی‌وفایی با بی‌وفا، وفا بود ^۷ نزد خدا.	C31-001

- ۱- کلمات قصار ۴۷۴: مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرٍ مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ، لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ.
- ۲- کلمات قصار ۴۷، ۴۷۴
- ۳- کلمات قصار، ۵۲: أَعْوَى النَّاسِ بِالْعَفْوِ أَنْقَدَرُهُمْ عَلَى الْعُقُوبَةِ.
- ۴- کلمات قصار ۱۱، ۵۲
- ۵- کلمات قصار، ۳۶۶: الْعِلْمُ مَقْرُونٌ بِالْعَمَلِ، فَمَنْ عِلِمَ عَمَلًا، وَ الْعِلْمُ يَهْتَفُ بِالْعَمَلِ، فَإِنْ أَعْجَبَهُ وَ إِلَّا أُرْتَحَلَ عَنْهُ.
- ۶- خطبه ۷، ۲۳، ۲۸، ۶۴، ۷۶، ۸۳، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۹۴، ۱۰۶، ۱۱۴، ۱۲۰، ۱۲۵، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۷۶، ۱۸۳، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۳، ۲۳۰ و ۲۳۷؛
- نامه ۵۳؛ کلمات قصار ۴۲، ۴۴، ۱۲۷، ۱۵۰، ۲۴۹، ۲۶۹، ۲۷۴، ۳۶۶، ۳۸۴ و ۴۲۳
- ۷- کلمات قصار، ۲۵۹: الْوَفَاءُ لِأَهْلِ الْغَدْرِ عِنْدَ اللَّهِ، وَ الْغَدْرُ بِأَهْلِ الْغَدْرِ وَفَاءٌ عِنْدَ اللَّهِ.
- ۸- نامه ۵۳؛ کلمات قصار ۱۵۵ و ۲۵۹

C2-001	هیچ گنجی پرمایه‌تر از قناعت نیست. ^۱	قناعت	قناعت ^۲
C2-002	دلت را باموعظه زنده کن. ^۳	موعظه و پند	موعظه ^۴
C2-003	(بنی امیه) در دروغ با هم دوست باشند و در راست یکدیگر را دشمن گیرند. ^۵	راستی و درستی	صداقت (صدق) ^۶
C2-004	و من بر شما از دو چیز بیشتر می‌ترسم: دنبال هوای نفس رفتن و آرزوی دراز در سر پختن. ^۷	هوا و هوس	پرهیز از آرزوی غیرمنطقی ^۸
C2-005	تنگ چشمی همه بدی‌ها را فراهم گرداند و مهاری است که به سوی هر بدی کشاند. ^۹	خساست	پرهیز از بخل ^{۱۰}
C2-006	بر هم حسد مبرید که حسد ایمان را می‌خورد؛ چنان‌که آتش هیزم را. ^{۱۱}	حسد و نداشتن ایمان	پرهیز از حسد ^{۱۲}

- ۱- کلمات قصار، ۳۷۱. وَ لَا كَنْزٌ أَغْنَىٰ مِنَ الْقَنَاعَةِ
- ۲- خطبه ۳۲، ۱۹۲ و ۱۹۳؛ کلمات قصار ۲۲۹، ۳۷۱، ۳۹۵، ۳۹۶ و ۴۷۵
- ۳- نامه ۳۱: أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ.
- ۴- خطبه ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۸، ۶۴، ۷۶، ۸۳، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۹۰، ۱۰۵، ۱۴۷، ۱۵۳، ۱۷۶، ۱۹۵، ۲۰۴ و ۲۳۰؛ نامه ۲۳، ۳۱، ۴۷، ۵۳، ۵۶، ۶۶ و ۷۲؛ کلمات قصار ۱۲۲، ۱۹۱ و
- ۵- خطبه ۱۰۸: (بِنِوَامِيَّةٍ) تَخَابَوْا عَلَيَّ الْكِدْبِ، وَتَبَاغُضُوا عَلَيَّ الصِّدْقِ.
- ۶- خطبه ۹۷ و ۱۰۸؛ نامه ۵۳
- ۷- خطبه ۲۸: وَ إِنَّ أَحْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ ائْتِنَانِ: اِتِّبَاعَ الْهَوَىٰ، وَ طُولَ الْأَمَلِ، تَزَوُّدُوا فِي الدُّنْيَا مِنَ الدُّنْيَا مَا تَحْزُرُونَ بِهِ أَنْفُسَكُمْ غَدًا.
- ۸- خطبه ۲۸، ۴۲، ۸۶ و ۱۴۷؛ کلمات قصار ۱۹ و ۳۶
- ۹- کلمات قصار، ۳۷۸: الْبُخْلُ جَامِعٌ لِمَسَاوِي الْعُيُوبِ، وَ هُوَ زِمَامٌ يُفَادُّ بِهٖ إِلَىٰ كُلِّ سُوءٍ.
- ۱۰- خطبه ۱۱۷ و ۱۳۱؛ نامه ۵۳؛ کلمات قصار ۳، ۳۸، ۱۲۶، ۱۹۵، ۳۷۲ و ۳۷۸
- ۱۱- خطبه ۸۶: لَا تَحَاسَدُوا فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.
- ۱۲- خطبه ۸۶؛ کلمات قصار ۲۱۸، ۲۲۵ و ۲۲۶.

<p>پرهیز از خصومت و دشمنی بی جا^۲</p>	<p>خصومت و دشمنی</p>	<p>آن کس که خصومت را از حد درگذراند، گناه ورزید و آن کس که در آن کوتاهی کرد، ستم کشید و آن کس که ستیزه‌جوست، نتواند از خدا ترسید.^۱</p>	<p>C2-007</p>
<p>اخلاص (دوری از ریا)</p>	<p>ریا و دو رویی</p>	<p>بدانید که اندک ریا شرک است.^۳</p>	<p>C2-008</p>
<p>پرهیز از سب (دشنام)</p>	<p>بیان زیبا پرهیز از غرور و تکبر خواهان و پذیرش صلح</p>	<p>من خوش ندارم که شما دشنام‌گو باشید؛ لیکن اگر کرده‌های آنان را بازگویید و حالشان را فرا یاد آرید، به صواب نزدیک‌تر بود و در عذرخواهی رساتر. و به جای دشنام، بگویید: خدایا! ما و آنان را از کشته‌شدن برهان و میان ما و ایشان سازش قرار گردان و از گمراهی‌شان به راه راست برسان؛ تا آن کس که حق را نمی‌داند، بشناسد و آن کس که برای دشمنی می‌رود و بدان آزمند است، باز ایستد.^۴</p>	<p>C2-009</p>

۱- کلمات قصار، ۲۹۸: مَنْ بَالَعَ فِي الْخُصُومَةِ إِثْمًا، وَ مَنْ قَصَرَ فِيهَا ظَلَمَ، وَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ مَنْ خَاصَمَ.

۲- کلمات قصار ۳ و ۲۹۸

۳- خطبه ۸۶: وَاعْلَمُوا أَنَّ يَسِيرَ الرِّيَاءِ شُرْكٌ.

۴- خطبه ۲۰۶: إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّابِينَ، وَ لَكِنَّكُمْ لَوْ وَصَفْتُمْ أَعْمَالَهُمْ، وَ ذَكَرْتُمْ حَالَهُمْ، كَانَ أَضُوبَ فِي الْقَوْلِ، وَ أْبْلَغَ فِي الْعُدْرِ، وَ قَلْتُمْ مَكَانَ سَبِّكُمْ إِثْمَهُمْ: اللَّهُمَّ احْقِنِ دِمَاءَنَا وَ دِمَاءَهُمْ، وَ أَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِنَا وَ بَيْنَهُمْ، وَ اهْدِهِمْ مِنْ ضَلَالَتِهِمْ، حَتَّى يَعْرِفَ الْحَقَّ مِنْ جِهَلِهِ، وَ يَرْغُبَ عَنِ الْعَنَى وَ الْعُدْوَانِ مَنْ لَهَجَ بِهِ.

C2-010	طمع کار در بند خواری گرفتار است. ^۱	طمع	پرهیز از طمع ^۲
C2-011	ستم راندن بر بندگان، بدترین توشه است برای آن جهان. ^۳	پرهیز از ظلم	پرهیز از ظلم ^۴
C2-012	و هیچ تنهایی‌ای ترسناک‌تر از خود را پسندیدن نیست. ^۵	پرهیز از عجب	پرهیز از عجب ^۶
C2-013	ناز خود بگذار و کبر از سر به در آر و گور خود را به یاد آر. ^۷	پرهیز از غرور و کبر	پرهیز از غرور و کبر ^۸
C2-014	و از خشم بپرهیز و خود را از آن برهان که خشم سپاهی است بزرگ از سپاهیان شیطان. ^۹	دوری از غضب	دوری از غضب ^{۱۰}
C2-015	ناز خود بگذار و کبر از سر به در آر و گور خود را به یاد آر. ^{۱۱}	پرهیز از تفاخر	پرهیز از تفاخر ^{۱۲}

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مجموع علوم انسانی

- ۱- کلمات قصار، ۲۲۶: الطَّمِعُ فِي وَثَاقِ الدَّلِّ.
- ۲- خطبه ۱۹۳؛ نامه ۱۷، ۳۱، ۴۹ و ۵۳؛ کلمات قصار ۲، ۳۱، ۱۰۸، ۱۸۰، ۲۱۹، ۲۲۶، ۲۷۵ و ۳۷۱
- ۳- کلمات قصار، ۲۲۱: بئسَ الرَّأْدُ إِلَى الْمَعَادِ، الْعُدْوَانُ عَلَى الْعِبَادِ.
- ۴- خطبه ۱۵۱، ۱۷۶ و ۲۲۴؛ نامه ۴۷، ۵۳؛ کلمات قصار ۱۸۶، ۲۲۱، ۲۴۱، ۲۵۳، ۳۴۱، ۳۴۹ و ۳۵۰
- ۵- کلمات قصار، ۱۱۳: وَلَا وَحْدَةً اتَّوَحَّشُ مِنَ الْعَجَبِ.
- ۶- نامه ۵۳؛ کلمات قصار ۳۸، ۴۶، ۱۱۳، ۱۶۷ و ۲۱۲
- ۷- کلمات قصار، ۳۹۸: ضَعُ فُخْرَكَ وَ اِخْطَطْ كِبْرَكَ وَ اذْكُرْ قَبْرَكَ.
- ۸- خطبه ۲، ۸۶، ۸۹، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۵۱، ۱۹۲ و ۱۹۳؛ نامه ۶۵؛ کلمات قصار ۱۲۶، ۲۵۲، ۲۸۲، ۳۲۳، ۳۷۱ و ۳۹۸
- ۹- نامه ۶۹: وَ اِخْذِرِ الْغَضَبَ، فَإِنَّهُ جُنْدٌ عَظِيمٌ مِنْ جُنُودِ إِبْلِيسَ.
- ۱۰- خطبه ۱۹۲؛ نامه ۶۹ و ۷۶؛ کلمات قصار ۱۰۸
- ۱۱- کلمات قصار، ۳۹۸: ضَعُ فُخْرَكَ وَ اِخْطَطْ كِبْرَكَ وَ اذْكُرْ قَبْرَكَ.
- ۱۲- خطبه ۲۲۱؛ کلمات قصار ۳۹۸ و ۴۵۴

<p>پرهیز از نفاق</p>	<p>ترس از خدا پرهیز از نفاق</p>	<p>بندگان خدا! شما را به ترس از خدا می‌خوانم و از منافقان می‌ترسانم؛ چراکه آنان گمراهند و گمراه‌کننده، خطاکارند و به خطاکاری وادارنده. بی‌درپی رنگ می‌پذیرند و راهی را نپیموده، راه دیگری می‌گیرند.^۱</p>	<p>C2-016</p>
<p>پرهیز از دروغ^۲</p>	<p>صداقت و رو راستی</p>	<p>از دروغ دوری گزینید که از ایمان به دور است و چراغ او بی‌نور. راستگو بر کنگره‌های رستگاری و بزرگواری است و دروغگو کناره مفاک و خواری.^۲</p>	<p>C2-017</p>
<p>وحدت^۵</p>	<p>وحدت</p>	<p>بر شما باد به یکدیگر پیوستن و به هم بخشیدن. مبادا از هم روی بگردانید و پیوند هم را بگسلانید.^۴</p>	<p>C2-018</p>
<p>رعایت تقوای الهی^۷</p>	<p>رعایت تقوای الهی</p>	<p>و بدانید آن کس که از خدا بترسد، خدا برای او راه بیرون رفتن از فتنه‌ها را قرار دهد.^۶</p>	<p>C3-014</p>

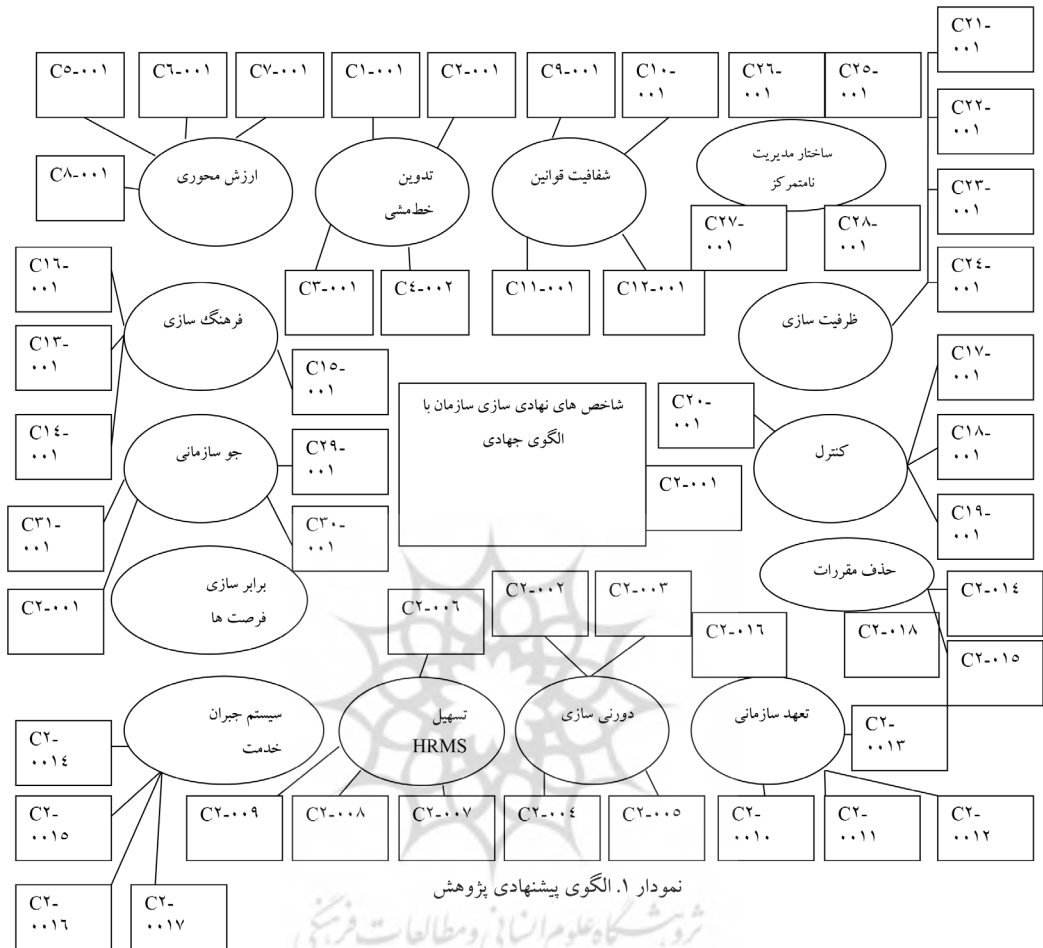
۱- خطبه ۱۹۴: أَهْلُ النَّفَاقِ، فَإِنَّهُمْ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ، وَ الزَّالُونَ الْمُرْتَلُونَ، يَتَلَوْنُونَ الْوَأَانَ، وَ يَفْتَنُونَ الْفِتَانَ.
 ۲- خطبه ۸۶: جَانِبُوا الْكَذِبَ فَإِنَّهُ مُجَانِبٌ لِلْإِيمَانِ. الصَّادِقُ عَلَى شَفَا مُنْجَاهٍ وَ كِرَامَةٍ، وَ الْكَاذِبُ عَلَى شَرْفِ مَهْوَاهُ وَ مَهَانَةٍ.
 ۳- خطبه ۸۴، ۸۶ و ۲۱۰؛ نامه ۳۱، ۳۳، ۵۳، ۶۹، ۲۵۲ و ۴۵۸
 ۴- نامه ۴۷: وَعَلَيْكُمْ بِالتَّوَّاسِلِ وَ التَّبَادُلِ، وَإِيَّاكُمْ وَ التَّدَابِيرَ وَ التَّقَاطُعَ.
 ۵- نامه ۴۷؛ کلمات قصار ۲۱۵
 ۶- خطبه ۱۸۳: وَأَعْلَمُوا أَنَّهُ (مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا) مِنَ الْفِتَنِ.
 ۷- خطبه ۱۷۱، ۲۲۸ و ۱۵۱

<p>بصیرت سیاسی</p>	<p>تقویت بصیرت سیاسی</p>	<p>پس خوشا دارنده دل بی‌گزند که ... به راه سلامت رسیده‌است به راهبری آن کس که او را راه نمود و فرمانبرداری راهنمایی که او را چنان فرمود ... چنین کس بر سر راه ایستاده‌است و راه راست به رویش گشاده‌است.^۱</p>	<p>C3-015</p>
<p>عدالت محوری</p>	<p>عدالت محوری</p>	<p>اما آنچه گفتید در برابر داشتن همگان و پرداخت یکسان از بیت‌المال به آنان، آن چیزی بود که به رأی خود در آن داوری نکردم و پی هوای خویش نرفتم. من و شما دیدیم که رسول خدا(ص) در این باره چه حکمی آورد و چگونه آن را اجرا کرد. پس نیازم به شما نبود در قسمتی که خدا فرمود و حکمی که امضا نمود. به خدا سوگند! شما و جز شما را بر من حقی نیست تا خشنودی‌تان را جویم و راه پوزش پویم.^۲</p>	<p>C3-016</p>

۱- خطبه ۲۱۴: فَطَوَّبْتُ لِدَى قَلْبِ سَلِيمٍ ... صَابَ سَبِيلَ السَّلَامَةِ بِبَصَرٍ مِّنْ بَصَرِهِ وَ طَاعَهُ هَادِ أَمْرَهُ ... فَقَدْ أَقِيمَ عَلَى الطَّرِيقِ وَ هَدَى نَهْجَ السَّبِيلِ.
 ۲- خطبه ۲۰۵: وَ أَمَا مَا ذَكَرْتُمَا مِنْ أَمْرِ الْأَسْوَةِ فَإِنَّ ذَلِكَ أَمْرٌ لَمْ أَحْكَمْ أَنَا فِيهِ بِرَأْيِي، وَ لَا وَلَّيْتَهُ هَوَى مَنِّي، بَلْ وَجَدْتُ أَنَا وَ أَنْتُمَا مَا جَاءَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَدْ فَرِغَ مِنْهُ. فَلَمْ أَخْتِجْ إِلَيْكُمَا فِيمَا قَدْ فَرِغَ اللَّهُ مِنْ قَسْمِهِ، وَ أَمْضَى فِيهِ حُكْمَهُ. فَلَيْسَ لَكُمَا - وَاللَّهِ - عِنْدِي وَ لَا لِغَيْرِكُمَا فِي هَذَا عُنْبِي.

<p>انس با حق و گریز از باطل</p>	<p>انس با حق و گریز از باطل</p>	<p>انس با حق سبب می‌شود که انسان از سختی‌هایی که در مسیر حق وجود دارد، نترسد و رنج‌های آن را تحمل کند و به خاطر ترس از مشکلات، حق را رها نکند.^۱</p>	<p>C3-017</p>
<p>انس با حق و گریز از باطل</p>	<p>آمادگی برای مقابله با روی‌گردانان از حق</p>	<p>آماده رفتن به سوی مردمی باشید که در شناخت حق حیران‌اند و آن را نمی‌بینند و بر آغالیده ستم‌اند و از پای نمی‌نشینند. از کتاب خدا گریزان و از راه راست رویگردان‌اند.^۲</p>	<p>C3-018</p>
<p>تقوamحوری و پرهیزگاری^۴</p>	<p>تقوamحوری و پرهیزگاری</p>	<p>پس بترسید از خدایی که بر کارهای شما بیناست و بر شما چیره و تواناست و در آنچه کنید، قدرت او پیداست. اگر چیزی را پوشانید، آن را می‌داند و اگر آشکار کردید، ثبت می‌گرداند و بدین کار فرشتگانی را گمارده است؛ نگاهبان و ارجمند که نه حقی را وامی‌نهند و نه باطلی را ثبت می‌کنند.^۳</p>	<p>C3-019</p>

۱- ن.ک: ابن میثم، پیشین، ج ۳، ص ۲۶۸
 ۲- خطبه ۱۲۵: اسْتَعْدُوا لِلْمَسِيرِ إِلَى قَوْمِ حَبَارَى عَنِ الْحَقِّ لَا يُبْصِرُونَهُ وَ مَوْزِعِينَ بِالْجَوْرِ يَغْدُلُونَ بِهِ جُفَاهً عَنِ الْكِتَابِ تُكَبُّ عَنِ الطَّرِيقِ.
 ۳- خطبه ۱۸۳: فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِعَيْنِهِ، وَ تَوَاصِيكُمْ بِيَدِهِ، وَ تَقْلِبْكُمْ فِي قَبْضَتِهِ. إِنَّ أَسْرَرْتُمْ عِلْمَهُ، وَ إِنْ أَعْلَنْتُمْ كِتْبَهُ؛ قَدْ وَكَّلَ بِذَلِكَ حَفْظَهُ كَرَامًا، لَا يُسْقِطُونَ حَقًّا، وَ لَا يُثْبِتُونَ بَاطِلًا.
 ۴- خطبه ۲۴ و ۱۹۳

پس از مشخص شدن مفاهیم، سازه‌های تحلیل تعریف شد؛ با این شیوه که هر مفهوم، سازه‌هایی را در بر بگیرد. بدین ترتیب، در این پژوهش، ۱۷ سازه اصلی تعریف شده‌است. با توجه به سئوالات مطرح شده، مفاهیم و سازه‌های تعریف شده، پاسخ‌های هر یک از پاسخ‌گویان در زیر مجموعه یکی از مقولات قرار گرفت و در نهایت، پس از جمع‌بندی پاسخ‌های مربوط به هر یک از سازمان‌ها، گزینه‌های مربوط به مدیریت جهادی تعیین شد. در جدول ۶، مفاهیم و سازه‌ها و نشانگرهای آن ارائه شده‌است. لازم به توضیح است که در جدول، تنها به نشانگرهایی اشاره شده‌است که از بیشترین فراوانی و تکرار برخوردار بوده‌اند و در شناسایی مقوله‌های تحقیق، بیشترین اهمیت را دارا بوده‌اند. در عمل، محقق نشانگرهای بیشتری را برای شناسایی

محتوای پاسخ‌های پاسخ‌گویان به کار برده‌است. بدین ترتیب، بخشی از تحلیل این تحقیق استفاده از کدگذاری باز است. از طریق کدگذاری باز، داده‌ها به خوبی تحلیل، نامگذاری و طبقه‌بندی می‌شوند. برای طبقه‌بندی دقیق مفاهیم در بین مقوله‌ها باید هر مفهوم، بعد از تفکیک، برچسب بخورد و داده‌های خام به وسیله بررسی دقیق متن مصاحبه‌ها و یادداشت‌های زمینه‌ای مفهوم‌سازی شوند. در این قسمت، ابتدا به بررسی چگونگی استخراج طیف‌ها از میان نشان‌های مستخرج می‌پردازیم.

جدول ۶. نشان‌ها و طیف‌های شناسایی شده

کد	سازه	نشانگر
	تدوین خط‌مشی	وجود تفکر راهبردی در بین مدیران و کارکنان تدوین برنامه‌های سازمان با رویکرد راهبردی ارزیابی مستمر برنامه‌های راهبردی بین سازمانی
	شفافیت قوانین	صداقت و راستگویی روابط دوستانه و صمیمی روابط به دور از چاپلوسی
	ساختار مدیریت نامتمرکز	کیفیت مدیریت هدایت و حمایت مدیریتی هماهنگی با مجموعه سازمانی نفووض اختیار بین بالادست و پایین‌دست
۱	ظرفیت‌سازی	تخصیص و ارتقا توانایی سودآوری انطباق جایگاه و شرایط احراز آن
		کفایت سرمایه نقدینگی سلامت بانکی

<p>وفای به عهد رعایت عدالت و انصاف جلوگیری از انجام کارهای ناشایست انضباط و حاکمیت ضوابط شغلی و سازمانی</p>	<p>کنترل</p>	
<p>بازنگری قوانین و مقررات با رویکرد شفاف سازی کاهش میزان قوانین و مقررات مکتوب و رسمی در سازمان تدوین فرآیندهای مشترک با سایر سازمان ها طراحی کانال های ارتباطات رسمی و غیررسمی با سایر سازمان ها اعتقاد به مسئولیت پذیری و پاسخ گویی، هم افزایی، کارگروهي و همگرایی آموزش مستمر فردی، گروهی و ارتقای دانش فنی و حرفه ای همکاران بهینه سازی و شفاف سازی مستمر فرآیندها و برقراری انضباط مالی و اداری</p>	<p>حذف مقررات زائد ارزش محوری</p>	<p>۲</p>
<p>سعده صدر مدیران نظام تشویق و قدردانی با تمرکز بر شایسته سالاری پای بندی به ارزش های بنیادین تعریف شده در سازمان</p>	<p>فرهنگ سازی</p>	
<p>خود نظارتی احساس مسئولیت و تعهد</p>	<p>جو سازمانی</p>	
<p>وجود وظایف و مأموریت های همسو و مشترک بین کارکنان وجود اهداف مشترک بین واحدهای سازمانی تأکید بر مهارت افزایی</p>	<p>برابری فرصت ها</p>	

<p>حمایت نظام پرداخت پاداش از کارهای گروهی حمایت نظام پرداخت از فعالیتهای بین سازمانی میزان تأکید نظام پرداخت پاداش بر پاداشهای درونی میزان انعطاف‌پذیری در نظام پرداخت پاداش</p>	<p>نظام جبران خدمت</p>	
<p>تصمیم‌گیری حسن خلق ارائه بازخورد مناسب به نیرو تفاهم و اعتماد متقابل ایجاد توافق بین نیروها عدالت و انصاف الگودهی و الگو پذیری</p>	<p>تسهیل HRMS</p>	<p>۳</p>
<p>انگیزش فرصت‌دهی به افکار نو و تازه احساس رضایت در سازمان و مجموعه</p>	<p>درونی سازی</p>	
<p>نظم پرورش خلاقیت و نوآوری روحیه تلاش و پشتکار وظیفه‌شناسی وفاداری به سازمان و مدیریت</p>	<p>تعهد سازمانی</p>	

بحث و نتیجه‌گیری

جامعه اسلامی در سطوح مختلف حیات خود، چه در خصوص مسائل نظری و چه در باب مسائل عملی، با چالش‌های مختلفی مواجه است و نیازمند نسخه‌ها و تجویزهای متقن و قابل‌اعتمادی است تا بتواند بر این مشکلات فائق آید. در اسلام، "مدیریت جهادی" در دو دوره زمانی، عینیت خارجی یافته‌است؛ دوره پیغمبر اکرم(ص) و دوران امیرالمومنین(ع). بسیاری از شاخص‌ها و ویژگی‌های مدیریت جهادی با اصول و مبانی دینی هم‌راستا هستند و اگر آن را با اصول فرهنگ و ارزش‌های دینی و ملی خود تطبیق دهیم، الگوی مناسبی برای سنجش چگونگی مدیریت

جهادی پدیدار خواهد شد. گرچه در جهان امروز و در عصر گسترش مردم سالاری‌ها، مدیریت جهادی با مولفه‌های یادشده به‌مثابه مشی حکومتی مطلوب پذیرفته شده‌است اما اتخاذ پذیرش این مفاهیم و مولفه‌ها با خاستگاه غربی در یک جامعه اسلامی نمی‌تواند به‌صورت مطلق باشد بلکه باید مشروط و وضعیت‌مند باشد؛ یعنی در سازگاری با اصول و مفروضات ثابت هستی‌شناختی یا جهان بینی و نیز معرفت‌شناختی اسلام. از طرفی، جهان امروز با چالش‌هایی مواجه است که ناشی از دگرگونی‌های حاصل از پیشرفت علم و صنعت و طرح نیازهای جدید سازمانی و اجتماعی است و ایده "حکومت مطلوب" گرچه از گذشته در اندیشه سیاسی ایرانی و اسلامی مطرح بوده‌است ولی در چند دهه گذشته و به‌خصوص پس از تأسیس نظام جمهوری اسلامی در ایران، همواره از دریچه‌های مختلفی مورد بحث و اندیشه‌ورزی قرار گرفته‌است و در شرایط کنونی نیز بیش از گذشته مورد توجه قرار گرفته‌است. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف تبیین شاخص‌های نهادی‌سازی سازمان با الگوی جهادی به نگرش درآمده‌است و نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تدوین خط‌مشی، شفافیت قوانین، ساختار مدیریت نامتمرکز، ظرفیت‌سازی، کنترل، حذف مقررات زائد، ارزش‌محوری، فرهنگ‌سازی، جوسازمانی، برابرسازی فرصت‌ها، نظام جبران خدمت، تسهیل HRMS، درونی‌سازی و تعهد سازمانی به‌عنوان ۱۷ سازه اصلی شاخص‌های نهادی‌سازی سازمان با الگوی جهادی شناخته شده‌است.

در این تحقیق پس از مرور ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت جهادی، مغایرت مدیریت جهادی با شیوه تکنوکراتی مولود فرهنگ سرمایه‌داری، رنگ اخلاق در فرهنگ مدیریت جهادی و ویژگی‌های موردنیاز مدیریت جهادی، به بررسی ویژگی‌های مدیریت جهادی در فرهنگ راهبردی انقلاب اسلامی با عنایت به اندیشه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری پرداخته شود. با توجه به یافته‌ها می‌توان استنباط نمود که محققان مدیریت جهادی در سازمان‌ها را با رویکردها (فرآیندی، لیبرالیستی، سوسیالیستی) و ابعاد (سیاسی، اقتصادی و انسانی) و اهداف (توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی و توسعه پایدار انسانی) گوناگونی تعریف نموده‌اند. اما با توجه به پیچیدگی مبحث مدیریت جهادی، این ضرورت وجود دارد که با یک نگاه دینی به این مقوله پرداخته شود و به‌جای ارائه فهرست‌های گوناگون از ویژگی‌های مدیریت جهادی، به شناسایی شاخص‌هایی پرداخته شود که بر مبنای آن، دولتمردان بتوانند با توجه به شرایط و سیاق‌های گوناگون دست به انتخاب بزنند.

ارائه الگویی مناسب که با ساخت اجتماعی و سیاسی و ساختار قانونی کشور هماهنگ باشد، از اهمیت بالایی برخوردار است؛ الگویی که بر اساس آن، دولت بتواند به‌عنوان یکی از ارکان

سه‌گانه، با مشارکت بخش‌های غیر دولتی، به فعالیت در جهت دستیابی به پیشرفت پایدار بپردازد و با سازماندهی منظم و منضبط امور و با استفاده از جنبه‌های برتر تفکر سیاسی اجرایی در اداره امور، ضمن حفظ وضعیت اخلاقی و عدالت، رضایت الهی و رضایت مردم را نیز به دست آورد؛ یکی از مولفه‌های جدی مدیریت جهادی، اعتماد نسبت به حاکمیت است؛ بر این اساس، اجرای مولفه‌های مدیریت جهادی می‌تواند چنین کاستی‌هایی را برطرف نموده و جای خود را به افزایش ارتباط متقابل مردم با سازمان‌ها و نهادهای حاکم دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- قران کریم
- نهج البلاغه (۱۳۸۹)، ترجمه محمد دشتی، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی
- احمدیان، علی‌اکبر (۱۳۹۳)، "مدل‌سازی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از بیانات مقام معظم رهبری"، سیاست دفاعی، سال ۲۲ شماره ۸۷
- اقتداری، علی محمد (۱۳۸۹)، سازمان و مدیریت، دانشگاه تهران
- حیدری تفرشی، غلام‌حسین (۱۳۹۳)، "مدیریت جهادی"، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی، سال ۵ شماره ۴
- رضاییان، علی (۱۳۸۴)، تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم، تهران، سمت
- _____ (۱۳۷۹)، مبانی سازمان و مدیریت، تهران، سازمان انتشارات سمت
- ریتز، جرج (۱۳۸۵)، نظریات جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات علمی
- زاهدی، شمس‌السادات (۱۳۸۹)، تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم‌ها، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۴)، آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)، تهران، انتشارات آوای نور
- صبوری، منوچهر (۱۳۸۰)، جامعه‌شناسی سازمان‌ها، تهران، نشر سخن
- عباس زادگان، سید محمد (۱۳۸۹)، مکاتب و مبانی مدیریت، تهران، بی‌جا
- کاظم، محمد (۱۳۸۱)، مدیران فهیم و مفاهیم اساسی، تهران، سازمان چاپ و انتشارات سمت
- کونتز، هرولد؛ سیریل اودانل؛ هاینز و یهریخ (۱۳۸۱)، اصول مدیریت، ترجمه محمدعلی طوسی، سید امین‌الله علوی، علی‌اکبر فرهنگی و اکبر مهدویان، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی
- مبینی، محمد (۱۳۹۵)، "طراحی الگوی اسلامی ایرانی مدیریت جهادی در راستای عینیت‌بخشی ام‌القرای جهان اسلام"، فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۲۴ شماره ۴
- منطقی، محسن (۱۳۹۵)، "گامی در مدیریت جهادی"، مجله اسلام و پژوهش‌های مدیریت، سال ۶، شماره ۱
- هیچینز، درک. کی (۱۳۷۶)، کاربرد اندیشه سیستمی، ترجمه رشید اصلانی، تهران، مرکز آموزش دولتی